

URSZULA M. EGLE

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

I. POLSKO-BRYTYJSKIE SEMINARIUM FILOZOFICZNE W UMK

20 września 1999 r. w Instytucie Filozofii UMK zaangażowano dwudniowe I. polsko-brytyjskie seminarium filozoficzne dla studentów i doktorantów. Patronat nad seminarium objęła Pracownia Filozofii Nauki i Filozofii Języka, formalnym organizatorem było Koło Naukowe Studentów Filozofii UMK. Seminarium zorganizowane zostało w kooperacji ze znakomitymi filozofami brytyjskimi: Paulem Horwichem (znanym przede wszystkim ze swojej deflacyjnej koncepcji prawdy, który w bliskiej dyskusji z Quinowską interpretacją teorii prawdy Tarskiego rozwinął na początku lat 90., b d c wówczas profesorem w sławnym Massachusetts Institute of Technology) oraz Markiem Sainsbury'm (znanym filozofem języka i logiki, redaktorem "Mind").

Cz pierwsza seminarium miała bardziej charakter konferencji, podczas której uczestniczyli w niej studenci i młodzi asystenci (z Uniwersytetu Londyńskiego, UMK, KUL, UJ oraz Uniwersytetu Wrocławskiego) przedstawiali swoje referaty. W sumie wygłoszono 10 referatów na różne tematy, objęte wspólnym tytułem konferencji "Epistemological Controversies". Referaty dotyczyły bardzo różnorodnej problematyki i wiodły o szerokich zainteresowaniach młodych filozofów analitycznych (gdzie do tego współczesnego i silnego nurtu dzisiejszej filozofii należałyby zaliczyć). Dały się jednak wyróżnić trzy (wiodące i ściśle powiązane) dyscypliny badawcze: filozofia umysłu, filozofia języka i epistemologia, toteż sporne kwestie poznawcze wiążą się z zagadnieniami języka i umysłu. Ale przedstawiano te kontrowersje pojawiające się na gruncie filozofii matematyki czy metaetyki. W znakomitym referacie z filozofii matematyki (*Platonism and structuralism: a marriage made in heaven?*) jego autor (doktorant z University College, London University), odwołując się do poglądów mało znanych w Polsce, a liczących się w najnowszej literaturze, współczesnych filozofów matematyki Michaela Resnika i Stewarta Shapiro, próbował dowiedzieć, czy strukturalizm matematycznego (u podstaw którego leży pogląd o tym, że matematyka jest nauką dotyczącą struktur) nie da się pogodzić z tradycyjnym stanowiskiem platonizmu w filozofii matematyki. Zagadnienie metaetyki dotyczył natomiast referat (*Are moral facts part of the fabric of the world?*) Marcina Iwanickiego, asystenta z KUL. Po doświadczeniach naukowych

zdobytych podczas studiów filozoficznych w St. Andrews, przedstawił krytyczną analizę dyskutowanych w literaturze analitycznej argumentów wysuniętych przez Johna Mackie przeciwko poglądowi naturalistycznemu, według którego fakty moralne stanowią część świata. Rozstrzygnięcia metaetyczne podejmowane były w dyskusji ze stanowiskiem kreacjonizmu i realizmu naturalistycznego.

Zagadnieniom realizmu należącego do najbardziej kontrowersyjnych tematów filozofii współczesnej poświęcona była osobna sesja, w której wygłoszono dwa referaty: *Mutiny in (Anti)realism. Do we have to be modern?* oraz *Describing science: the describing approach to scientific realism*. Na postawienie problemu realizmu jako kluczowego dla filozofii (tak jak uznał go Michael Dummett, jeden z najbardziej licznych współczesnych filozofów brytyjskich), nie zgadzał się nasz młody filozof z UMK, Krzysztof Abriszewski, który w tej angażującej wielu filozofów kontrowersji przyjął postawę Richarda Rorty'ego, odrzucającego znaczenie tej kontrowersji dla badań filozoficznych. Ale autor referatu niezupełnie zgadzał się z Rortym i uznał, że debata pomiędzy realizmem a antyrealizmem wcale nie jest na gruncie nauk społecznych, gdzie - jak starał się pokazać na przykładach z praktyki badawczej - można dostrzec zarówno jedno jak i drugie podejście i każde z nich ma istotne konsekwencje w wyjaśnianiu faktów społecznych. Drugi referat w tej sesji wygłosił doktorant z King's College (London University). Interesował go realizm naukowy (rozpatrywany w odniesieniu do teorii przyrodniczych) i traktowany jako stanowisko, w którym argumentuje się za realizmem metafizycznym i semantycznym (w tym sensie, że przedmiot badań istnieje niezależnie od umysłu i teorii) oraz realizmem epistemologicznym (w tym sensie, że teorie, które opisują przedmioty niedostępne obserwacji są przynajmniej szacowane jako prawdziwe). Dowodził jednak, że obydwie tezy realizmu naukowego są narażone na zarzut sceptycyzmu. Dla lepszego pokazania tego zarzutu argumentacją przeciwko realizmowi naukowemu przedstawił na gruncie semantyki formalnej, zbudowanej dla terminów teoretycznych przez Davida Lewisa, znanego obrońcę jednego z najbardziej skrajnych ujęć teorii wiatów móliwych.

Z kolei w sesji z filozofii umysłu znalazł się wykład ubiegłorocznej magistrantki prof. J. Perzanowskiego (doktorantki pierwszych w Polsce studiów kognitywistycznych z UJ) na temat funkcjonalistycznej koncepcji umysłu: *What does functionalism really entail?*, oraz doktorantki z University College (London University), podejmującej szczegółowe analizy dotyczące charakterystyki naszych stanów umysłowych z perspektywy pierwszoosobowej (pt. *Knowing our own mind*). Sporne kwestie epistemologiczne wiązane tak jest z typowymi dla tradycji analitycznej zagadnieniami językowymi. Ten kierunek badań był najbardziej widoczny w referatach trzech

Polek: ubiegłorocznej absolwentki filozofii z UMK, doktorantki z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz najmłodszej uczestniczki konferencji, słuchaczki studiów magisterskich filozofii i romanistyki z KUL. Ka dy z referatów dotyczył w a nych dla najnowszej filozofii analitycznej zagadnie . Studentka z KUL, w referacie pod Kripkowskim tytułem *Wittgenstein and rule-following*, przedstawiła kontrowersje wokół sceptycyzmu na gruncie teorii j - zyka Ludwiga Wittgensteina (powołuj c si przy tym na gło n interpretacj Saula Kripkego i polemizuj cego z nim Colina McGinna). Doktorantka z Wrocławia podniosła problem sceptycyzmu na gruncie do szeroko dyskutowanej tak e w Polsce teorii j zyka Donalda Davidsona (*Davidson's theory of communication and the sceptical doubts*), a torunianka skoncentrowała si na teorii Michaela Dummetta (*What do we know when we are talking about something?*). Uczestnicy konferencji mieli te okazj podj dyskusj na temat poj cia substancji w filozofii Kanta po wysłuchaniu referatu doktoranta z King's College (London Universty) pt. *Kant's first analogy-persistence and substance*.

W drugiej cz ci polsko-brytyjskiego seminarium (w ostatniej ju sesji) odbyło si specjalne seminarium na temat znaczenia. Seminarium wraz z dyskusj panelow z udziałem dr Tadeusza Szubki z KUL i autork niniejszego sprawozdania oraz wprowadzaj cym referatem prof. Marka Sainsbury'ego po wi cone było koncepcji znaczenia Paula Horwicha, który przedstawił krótki zarys własnej teorii i odpowiadał na stawiane w dyskusji pytania i zarzuty. Przyjazd Profesora Horwicha był znakomit okazj do zorganizowania takiego seminarium i odniesienia si do ró nych spornych kwestii jego koncepcji, przedstawionej w niedawno wydanej ksi ce pt. *Meaning* (Oxford, Clarendon Press 1998), stanowi cej rozwini cie wcze niej opracowanej przez niego i szeroko dyskutowanej przez analityków (tak e w Polsce) deflacyjnej koncepcji prawdy.

Polsko-brytyjskie spotkania filozoficzne okazały si ciekaw i niezwykle atrakcyjn form edukacji filozoficznej. Podkre li nale y wysoki poziom referatów studenckich, napisanych profesjonalnie (wszystkie referaty zaopatrzone były w abstrakty i konspekty). Na szczególne uznanie zasługuj polscy uczestnicy seminarium, którzy wykazali znakomit znajomo j zyka angielskiego jak i najnowszej fachowej literatury angloameryka - skiej.

Szkoda jednak, e niewielu studentów zainteresowanych jest tak form kształcenia. Zbyt wielu jeszcze spo ród nich przywykło do pisania zaległych prac zaliczeniowych we wrze niu, do zdawania przeło onych na ostatni termin egzaminów, do traktowania studiów jak zwykł szkółk , w której obowi zuje stały kanon lektur i „prac domowych”. Sytuacj t trudno zmieni przy tzw. „masowych” studiach filozoficznych. Z pewno ci maj one

„szlachetny” cel jakim jest podniesienie ogólnego poziomu intelektualnego naszego społeczeństwa, ale i mniej „szlachetny”, do oczywistych, raczej ekonomicznych, tym bardziej, jeżeli uwzględnimy również zaoczne studia filozoficzne. Wartościowe kształcenie filozoficzne, zapewniające rozwój intelektualny i przygotowujące do pracy naukowobadawczej¹, powinno być jednak w pewnym sensie elitarne. „Elitarne” nie znaczy tu „nie dostępne”, ale takie, w którym zachowany jest model kształcenia indywidualnego, gdzie wykładowca ma bezpośredni kontakt ze studentem, może czuwać nad jego rozwojem intelektualnym i jeszcze w czasie studiów zyska w swoim uczniu partnera do dyskusji i pracy naukowej. Wydaje się, że taki dobrze sprawdzony klasyczny model „mistrza-nauczyciela i ucznia” transformujący w cyklu kilkuletniego kształcenia akademickiego w kierunku (anglosaskiego) modelu partnerskiego jest najlepszym wzorcem dydaktycznym. Na nim dopiero można budować różnorodne coraz bardziej atrakcyjne formy kształcenia, uwzględniające konkretną sytuację kulturową (włącznie z przemianami społeczno-politycznymi). Prowadzone dla studentów i młodych asystentów różnego rodzaju (czesto międzynarodowe) konferencje i seminaria, szkoły letnie (na szczególnie uważa zasługuje z pewnością Szkoła Letnia organizowana od kilku lat przez prof. R. Wójcickiego pod patronatem Instytutu Filozofii i Socjologii PAN), warsztaty (jak np. mające już swoją bogatą tradycję warsztaty logiczne organizowane przez prof. J. Perzanowskiego) są jedną z takich form odnoszących sukcesy. Te formy kształcenia, mimo że dodatkowe i nie uwzględniane w programach studiów, okazują się jednak niezwykle wartościowe w edukacji filozoficznej, a dla najlepszych studentów stanowi nawet pewną obronę przed masowością i przeciwnością. Uczestniczący w nich studenci czesto odnoszą sukcesy, dostają się na studia doktoranckie do renomowanych uczelni zachodnich czy rozpoczynają pracę naukową w swoich macierzystych lub innych krajowych ośrodkach akademickich. Zorganizowane w UMK I. polsko-brytyjskie seminarium filozoficzne nawiązuje również do tych dobrych wzorców i przyczynia się do rozwoju edukacji filozoficznej.

¹ Nie chodzi tu o tzw. „usługowe” nauczanie filozofii. Jest to osobny i również ważny problem.

² Seminarium toruńskie jest w pewnym sensie kontynuacją polsko-brytyjskich „Filozoficznych Spotkań Kazimierzowskich” organizowanych od 1986 r. do 1994 r. przez Katedrę Metodologii Nauk KUL. Sprawozdania z tej działalności znajdują się m. in. w „Edukacji Filozoficznej” 14(1992) oraz 16(1993).